

ՄԵԼԿ

Հարկերն գինը 10 բուրգի կես արքանը 6 բուրգի
Աստվածին համարները 5 կապկոպի

Ինքնակամ գրքում են միմյանը հարգաբարձրաբար մը

Պարտադրաբար գինում են ուղղակի
Դիմաւոր, Բաժնետէս, Դիմաւոր

Կարգադրարները բայց է տաւաւան 10—2 մաս
(Կարգի կիսակի է ասէր որեւորի)

Հայաստանի թիւերն ինքնակամ է ամէն լի գումար

Հայաստանի թիւերն համար գնարում են
իւրաքանչիւր բաժնի 2 կապկոպ

ԲՈՂԱՆԻՎԱԿՈՒԹԻՒՆ

Որպէս կենսական հարց — Եւրոպայի տեսու-
թիւնը, Եւրոպայի Երկուստ — Արտաքին տեսու-
թիւնը, Թիւրքիոյ Զարմաւոր — Վրացի հեռագիր-
ները — Գայտարաթի թիւերը — Բաժնետէսի
կանոն Եւրոպայի տեսութիւնը

ՕՐԿԱՅ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

«Մշակի» մայիսի 27-ի և 28-ի
համարներում «Օրկայ» կենսական
հարցը յօդուածով ցոյց տուեցին
ազգայնացի մի մեծ ընկերութիւն
կազմելու անհրաժեշտութիւնը, ըն-
կերութիւն, որը լինի սիրտ, որից
բոլորով կենսաբարձր երակները կը
թափանցեն ամենուրեք, ուր կայ
հայի լախ։ Այն օրվանից սկսեց
արժարժիկն այդ միտքը, մեր բա-
րեւիտ երիտասարդները այդ հար-
ցը դարձրին իրանց համար իւ-
սակցութեան և հոգատարութեան
առարկայ, մանաւանդ որ գաղա-
փարը ինքն ըստ ինքեան հայ ազ-
գի պատմական թշուառ ճգնա-
ժամի բերմունքն է։

Այն ազգ, որ իր վրա պատե-
րազմական անասելի նեղութիւն-
ները, կոտորածը, աւերումն և

գաղթականութիւնը կրելուց յե-
տոյ, ենթարկիկն այնուհետեւ մը-
տական աւարտութեանց, ջնն-
ջման և մանաւանդ սովի և
տարափոխիկ հիւանդութիւնների
ծիրաններին, նոյն այդ ազգը
չունենայ ոչ մի ընդհանուր կապ,
և ոչ մի բարեկարգեալ կազմա-
կերպութիւն՝ որի նպատակը լինի
սառը դատողութեամբ, ծանր կը-
ռելով, կանոնաւոր կերպով դարձ-
կատարելը, բոլոր մշտական և
ժամանակաւոր ծաղած թշուա-
ռութիւնների առաջն առնելը, — ե-
թէ, ասում ենք, այդ բոլորը պա-
կասի մի ազգի մէջ և ազգը
թողիկ իր հազար ու մէկ թշուա-
ռութիւններից պատճառված ի-
ներցիային, — անշուշտ նա կորս-
տեան սնդուկը կը դրոյրի։

Այդ ընկերութեան անհրաժեշ-
տութիւնը պարզապէս զգալուց
յետոյ, կը մնայ միայն մշակել մի
ծրադիր, որը յարմար լինէր գա-
ղափարի ոգուն։ Հասկացող, կը-
թեալ անձինք երբէք պակաս չեն
մեր մէջ, ամեն տեղ, ամեն քա-
ղաքում կը գտնվեն նոքա. հար-

կաւր է մի կազմակերպութիւն
ունենալ, որպէս զի այդ բոլոր
անձինքը գործեն մի ճանապար-
հով, նպատակաւորմար ճանապար-
հով։

Ո՞ր է ցանկանում, որ մեր ու-
սումնարանները խառն ու չիղիթ
գրութիւն չունենան. առաջարկ-
վում է նաեւ մեր ծխական զը-
րոյների սովորական ընթացքը
բարենորոգելու, հարց է ծագում
ուսումնարանների հիմնելու, ուր ա-
ւանդվին և արհեստներ, բայց դո-
քա, կարծեմ, ընդհանուր հաս-
րակական հարցեր են։ Չը մոռա-
նանք և այն, որ մեր ծխական
դպրոցները Վնչափառ Վաթո-
ղիկոսի իրաւասութեան և հովա-
նաւորութեան ներքոյ են գտնա-
վում։ Այդ մի հարց. բայց բանի
բացմանդմանի են մեր կենսական
և մոռաւոր պիտոյքը, այնքան բազ-
մակողմանի պէտք է լինեն մեր
գաղափարները և նոցա գործա-
գրութեան եղանակը։ Ո՞ր է ցան-
կանում, որ մեր մեր ձեռքին ար-
հեստ ունենանք, մեր գլխումը
խելք և գրպաններումս փող, ո՞վ

է ցանկանում՝ որ մեր լինենք
կուշտ և խելացի բարաբարի,
բայց և ով չը գիտէ ընկերու-
թիւնների փրկարար նշանակու-
թիւնը։

Այս մտքերը կրկնելով չենք
կարծում նորութիւններ յայտնել,
քաւ լիցի. մենք միայն արտայայ-
տում ենք այն, ինչ որ, պարզի
ասած, ամեն մի փողը ի շատէ
հասկացող բարեմիտ անձի ուղեղի
մի անկիւնում նստած է։ Մար-
դը պէտք է այս աշխարհից չը
լինի, որ խորթ նայի այս բանին։
Դեռ գուցէ, շատ սակաւ ենք
խառում այս մտքի մասին, նորան
այլուրեքական համարելով, այդ
մտքի վերջին տառերն ևս շատ
հասկանալի են շատերին։ Ասում
են մի բանիները ինչու նոյն այդ
գաղափարը չիւրազորենք պաղ-
թելուց օգնող կովտետի ձեռքով,
նորա հովանաւորութեան տակը
մտնելով։ Այնքան ասեց «Մշակը»,
այնքան խօսեց, որ զորի այդ վո-
ւտետը՝ դէպի մի շարժողու-
թիւն, բայց հնար չեղաւ։ Ինչ
հարկ կայ, ինչ կապ ունի այս նոր

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Այսինքն այսինքն
գինով առ ցուրտը զոր ոչ ոք
05—08 և 9 օրվանը յիշում է
— 05 և 06 չափ ցուրտը

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԱՋԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպայի միջին 1820 թվականը գտնվում
էր ամառային լի տակ, 15 դարու վերջերում օս-
մանից էր։ Պարզ առնելուց յետոյ տարա-
ձեւով իրանց իշխանութիւնը ամբողջ Բալկա-
նեան թերակղզու վրա, սիւրբեան նոյնպէս և ամ-
բողջ Եւրոպայում տիրելով միանգամայն բոլոր
ամբողջներն և զաղաղներին։ Երբեք առաջին քան
350 տարի շարունակ ինկիւնում էին ամառային
դարը լի տակ ողորդող կորուսած անկախութիւն
և հնադարեան փառքը։ Չը նայելով այն դա-
ւը որ միջին, որի մէջ գտնվում էր նրանց հայրե-
նիքը բարոյական, աւերակ զաղաղներով և անա-
նիքով, չը նայելով որ ամառայնու տերութիւնը գեա-
կորուած չէր իր գործիքներ, այնու ամենայնի
նրանք չը կորուսէ իրանց յայտը և հաւատը, թէ
էր զայն մի ամառային, երբ բարեկամը հանդամար-
ները թող կը տան նրանց թօթափել բաժնաւոր
լուծում և նորից ապստամբութիւն փայտել։ Առաջին
և մեծագույն էր նրանց յայտը անհատ էին, թէ
ինչպէս մեծագույն Ստեփանի տերութիւնը հիւսի-
սային արձիւր հարաւանքի տակ նուազում էր և
բայցակում։ Մասնաւոր այն կրիները, որ վարեց
օսմանցը աւերութիւնը արձիւր հարկը տարի ա-
ռաւ՝ ուսուց ինքանքրիւ կայարանու հետ, ասա-
նիկ թուրքերին նրան, այն նաւոր որ ասեցին Սու-
լիմալի և Բուսնիաները սուլթանի գործերին մաս-
ցամայն պակասեցրին տարազ իշխանութեան զոր-
ք և կորցրին ասեցին ամառայն, որ ի վաղուց տի-

րում էր ամառային ամառային, լինելով մի և
նրան ժամանակ ապստամբութեան յառաւ և ձգտու-
մով ամառային ամառային սերտացներին, կարաղացներին,
թուրքներին և յայնքին։ Ամենայն անգամ
էր ձգտում էր պատերազմ ամառային և ամառային մէջ,
այս փորձի ազդեցիկ նշան էին և պատերազ-
մում էին ամառային ամառ, դաշնակից հանդի-
սանալով ուսուց դարձրին և ամեն այսպիսի պա-
տերազմից յետոյ այս փորձի ազդեցիկ մեծ գործը
անկելով, վերջապէս հասան փողը առ փողը այն ա-
դատութեան և անկախութեան, որ այժմ փայտում
են։ Բայց թէ արեւելք ինչ կը լինէր նրանց վիճա-
կը, եթէ ցանկանալով ազատի հայրենիքը անա-
կիւն փնակել, դիմէին ոչ թէ գլխու գործեանը,
այլ լայն ու կոծի և զարգացի բողոքներին։ Նրանք
լաւ էին հասկանում, որ արտաստեղծող երկրի ա-
զատել չէ կարելի, այլ թէ այդ նպատակին հա-
նաւոր համար դո՛ւրաբարութիւններ են հարկաւոր,
և իրանք նրանք չէին ինչպէս ոչ պակասաւորութիւն,
ոչ կեանք։ Ամեն անգամ երբ պայմանները մասն-
աւորապէս անպատեւութիւն և շարադրութիւն էր
տեսնում ընկել, կեանքի կամ թէ ընտանիքի պատուի
դէմ, պայտապատութեան համար չէր զիջում թիւրք
գաղաւորին, որովհետեւ նա լաւ տիւրք, թէ ում
կորու նա կը բռնէ, այլ թէ պաշտպանում էր իր
անձը և ընտանիքը սուր ձեռքով, ինչէ մասնաւոր-
կանը ազնիւ էր փայտում զբխանալու ընտանի-
քից, պայմաններն չէր դիմում ազատի և ընկնում
փողը, որ յետ դարձնէ և անմաքաբար չէր զի-
նում արտու ու նրան հարցնելով, թէ արեւելք արժէ
փախելու արժէ ինչ ինչ թէ ոչ, որ ոչ այլ ինչ է
եթէ ոչ արտապայտութիւնը արեւելքում հողու և բը-
ղանալու գաղաւորների, այլ թէ պատում էր ին-
քանազորութիւն մասնաւոր պատմով։ Եւրոպայ
այսինքն ինքնապաշտպանութեան պայմաններ կորցրել

մասնաւորապէս տարրը չէր համարձակում անա-
պիկ կերպով շարադրութիւններ անել և պայմա-
ններ անմասնապատեւութեանը ցոյց տուին եւրո-
պացիներին, որ բոլորովին արձանի են ապստամբեան
և անկախութեան, որա հետեւեղը եղաւ այն, որ
բուլղարացի 1826 թվականին ձեռք ձեռքին ինք-
նաւորութիւն, իսկ 1878 թն անկախութեան։ Սեր-
բիական 1811—12 թ. պատերազմից յետոյ ուսուց
և ամառային մէջ, որին իրանք ևս մասնակցում էին,
կաստայի խաղաղութեան հիման վրա 1812-ին ա-
նկախութեան ինքնաւորութեան արտօնութիւն-
ները, իսկ 1878 երկար և արեւմտեղ պատերազ-
մից յետոյ բոլորովին անկախութեան ամառայնուց
պետութիւնից։ Չերեցողութեան թէն համարելով
էր ամառային կայսրութեան մի պրովիցիալ, բայց
իսկապէս միւր ապստամբութեան էր վայելում, իսկ
1878 Սերբիական և Բուլղարիայի հետ ասացաւ կա-
տարեալ անկախութիւն։ Նկարագրում են արտօնող
յոյնիկ ապստամբը ցոյց տալու համար, թէ ինչպի-
սի մեծամեծ դո՛ւրաբարութիւններ չը ինչպէս
նոքա ապստամբութեան ասանալու համար։

Ինչպէս վերանկ ինչպէս Եւրոպայի 15 եր-
կրդ դարու վերջերում ընկաւ օսմանցը ինքնա-
նութեան ներքոյ, որ շարունակեց 350 տարուց
առել մինչև 1820 թ. յոյնիկ այդ բոլոր ժամա-
նակը ամառային լի տակ պիտը պատում էին իրանց
կրօնը և եկեղեցական կազմակերպութիւնը, որ
ինչ իրան մի աշխարհի կապ էր, որ արեւելք է
դատում իրանկեղեցի։ Նուազմաւ ազգը յաղթողի
հետ, ապաւին պատելով ազգայնութիւնը։ Նրանց
հոգեւորական գլուխը՝ Կ. Պարթի պատերազմը
մի և նոյն ժամանակ իշխան էր և աշխարհա-
կան զորքերում միջնուրդ ինչպիսիանում ծանր պա-
րօքաններում էր ձախ և սուլթանի կառավարու-
թեան մէջ։ 18 դարու վերջերում և այս դարու
սկզբում պատառած պատերազմների ժամանակ
ինչպիսի Եւրոպայի, Եւրոպայ և Արեւելքից յոյն
յոյնիկ փաճաւաղանութիւնը հասաւ ընդարձակ

և ծաղակ գրութեան, որի պայտապանութեան հա-
մար ծովային ապստամբից չէրաւ, Գայարայ և
Սլեյքիա կղզիների ընկալիներ կազմեցին գին ու
փաճ նաւեր։ Այս նաւատորմը, որ չիված իր փա-
ճաւ ակնակաւ նպատակով և որ ապագայում ա-
դատութեան համար սխաւ պատերազմի ժամանակ
մեծ ծառայութիւն արեց յոյնիկին, ամենին չէր
ընկնում թիւրքերի աշխարհ և զուգը արհամար-
հանով էին նայում նրա վրա։ Երբեք ընդար-
թեան ամառային հետ շատանում էր և նոքա սերը
զուգի ուսուցը, և պէտք է խոստովանաւ, որ ուս-
ման ծառայը լցուցանելու համար նորա ոչինչ էին
ինչպէս, հիմնելով լայնամիկ պարտքներ հայրե-
նութեան և մասնաւոր երկտարաբար ուղարկելով
արտասանան բարձրագույն գիտութեան համար
կրթութիւնը նոյնպէս մեծ գործը տուեց հայրենա-
սիրութեան զարգացումը և ճշմարիտ որ իրանց
մասնաւորութեան հետ ծանօթանալու, որ չիվե-
նում էր հնադարեան հիշեցական փառքը, չէր
կորու ուժգին կերպով զաղլել նոր յոյնիկ վրա,
շարունակելով նրանց մէջ դարձ կրկնի զուգի
պատերազմի փնակել և ձգտում նորից ձեռք բերել
իրանց անկախութիւնը և ամառային փառքը։ Սերբի-
ական 19 դարում փարիկ յոյն ուսումնարանի մէջ կազմ-
վեցաւ մի ընկերութիւն, որ գաղաւթական պարա-
մունքներից պատարաւաւ գաղաւթի նպատակ էր
գրած հայրենիքի ապստամբութեան հետաճում լինելու
Այս ընկերութեան անդամ էր և թիվագ ընտա-
նագործ, որի պատերազմական երկրորդ յոյնիկն
զուգի կէն հարկում և անասելի կերպով ազդում
էին երկտարաբարութեան վրա, իսկ առել են առե-
կան նրանց ներգործութիւնը, որ ձեռք բա-
նաստիւնը։ Բնորոշող փայտի ճիւղաւան։ Բուլղա-
րա և շարադրի կերպով նախապայմանով ինչ
նայի կոնգրէսի ժամանակ (1815 թ.) փարիկ
յոյն ընկերութիւնը ընդարձակվեցաւ։ Եւրոպայում
որ մէջ բարձրագույն անգամայն իրաւաստեղ
և ուրիշ երկրների յոյնիկ և զարմաւ բազա-

Բ. Սարգսեանք